

Del 3: KU-prosessen

1	KU-PROSESSEN	2
1.1	NÅR SKAL PLANER ELLER TILTAK KONSEKVENsutREDES?	3
1.2	LAGE PLANPROGRAM ELLER MELDING MED UTREDNINGSPROGRAM	4
1.2.1	HVA ER FORMÅLET MED PLAN- ELLER UTREDNINGSPROGRAM?	4
1.2.2	NÅR ER DET KRAV OM PLANPROGRAM ELLER MELDING MED UTREDNINGSPROGRAM?	4
1.2.3	NÅR ER DET IKKE KRAV OM PLANPROGRAM ELLER MELDING MED UTREDNINGSPROGRAM?	5
1.2.4	BEHANDLE PLANPROGRAM ELLER MELDING MED UTREDNINGSPROGRAM	5
1.3	UTARBEIDE KONSEKVENsutREDNING: KRAV TIL INNHOLD	6
1.4	BEHANDLE PLAN ELLER TILTAK OG SENDE PÅ HØRING	7
1.4.1	KRAV TIL ANSVARLIG MYNDIGHET FØR HØRING AV KONSEKVENsutREDNING	7
1.4.2	HØRINGSPARTER: VURDERE OM KLIMA- OG MILJØTEMA ER TILSTREKkelig IVARETATT	8
1.4.3	SLUTTBEHANDLING AV SAKEN	9
1.5	OFFENTLIGGJØRING AV VEDTAKET	10

1 KU-prosessen

Denne delen av håndboka viser en kortfattet gjennomgang av prosessen fra avklaring av KU-plikt til ferdig konsekvensutredning og vedtak.

Veiledningen i dette kapittelet gir ikke en fullstendig gjennomgang av alle krav i KU-forskriften. Teksten i dette kapittelet gir først og fremst veiledning til hvordan ansvarlig myndighet og høringsparter skal ivareta klima- og miljøhensyn i forbindelse med utarbeiding og behandling av konsekvensutredninger.

Figur 1: Prosess: Fra avklaring om KU til vedtatt plan.

For generell veiledning om konsekvensutredninger av planer etter plan- og bygningsloven, se kommunal og distriktsdepartementet (KDD) sin veileder: [Konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no/no/tema/kommunale-og-distriktsmyndigheter/konsekvensutredninger-for-planer-etter-plan-og-bygningsloven)

Formål og ansvar

Formålet med forskrift om konsekvensutredninger (KU-forskriften) er å "sikre at hensynet til miljø og samfunn blir tatt i betraktning under forberedelsen av planer og tiltak, og når det tas stilling til om og på hvilke vilkår planer eller tiltak kan gjennomføres".

I arbeidet med konsekvensutredning er det særlig to aktører som har et stort ansvar:

- **Forslagsstiller** - den som fremmer forslag til plan eller tiltak.

- **Ansvarlig myndighet** - den myndigheten som skal behandle konsekvensutredningen.

Hvem som er ansvarlig myndighet for tiltak som er nevnt i vedlegg I og vedlegg II i forskriften går frem av kolonne B i vedleggene i KU-forskriften. Her står det også hvilken lov behandlingen etter forskriften er knyttet opp til. For planer etter plan- og bygningsloven er kommunen ansvarlig myndighet.

I enkelte tilfeller kan det være usikkerhet om hvem som er ansvarlig myndighet. I slike tilfeller avgjør Kommunal- og moderniseringsdepartementet, KMD, spørsmålet. Dette går frem av KU-forskriften § 31. Se mer informasjon om å avklare ansvarlig myndighet her ([lenke](#)).

I tillegg til forslagsstiller og ansvarlig myndighet, har høringspartene, og spesielt Statsforvalteren og fylkeskommunen, et viktig ansvar for å påse at klima- og miljøinteressene er tilstrekkelig utredet i konsekvensutredningen, og at det er satt krav om bestemmelser eller vilkår for å unngå eller begrense skade på klima- og miljøverdier.

1.1 Når skal planer eller tiltak konsekvensutredes?

Følgende planer og tiltak skal **alltid konsekvensutredes**:

- kommuneplanens arealdel
- regionale planer, kommunedelplaner og områdereguleringer når de fastsetter rammer for tiltak i [vedlegg I og II](#)
- reguleringsplaner for tiltak i vedlegg I
- tiltak i vedlegg I som behandles etter andre lover enn plan- og bygningsloven
- tiltak i vedlegg II som behandles etter energi, vannressurs- eller vassdragsreguleringsloven
- planer og programmer etter andre lover som fastsetter rammer for tiltak i vedlegg I og II, og som vedtas av et departement.

Dette følger av KU-forskriften §§ 6 og 7.

Følgende planer og tiltak skal konsekvensutredes **hvis de kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn**:

- reguleringsplaner for tiltak i vedlegg II
- tiltak i vedlegg II som behandles etter en annen lov enn plan- og bygningsloven.

Dette følger av KU-forskriften § 8.

For at ansvarlig myndighet skal kunne vurdere om en plan eller tiltak kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn, skal forslagsstiller legge fram tilstrekkelig informasjon om miljøforholdene og om planen eller tiltaket, se § 9. Opplysningene skal vurderes opp mot kriteriene i § 10. Vurderingen etter § 10 legger vekt på følgende:

- egenskaper ved planen eller tiltaket, jf. § 10, andre ledd
- tiltakets lokalisering og påvirkning på omgivelsene, jf. § 10, tredje ledd
- egenskaper ved virkningene, jf. § 10, fjerde ledd

Veileder "[Når skal tiltak i vedlegg II konsekvensutredes? Vurdering etter § 10 i forskrift om konsekvensutredninger](#)" utdypet kriteriene, og kan være til hjelp ved vurdering av om planen eller tiltaket kan få vesentlige virkninger og derfor skal konsekvensutredes.

Ansvarlig myndighet skal beslutte om en plan omfattes av KU-forskriften **før** varsel om planoppstart. Beslutningen skal være begrunnet. Dette står i KU-forskriften § 11. I varsel om oppstart skal det opplyses om planen skal konsekvensutredes.

1.2 Lage planprogram eller melding med utredningsprogram

1.2.1 Hva er formålet med plan- eller utredningsprogram?

For planer og tiltak som alltid skal konsekvensutredes, er det (med noen unntak) også krav om planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram.

Plan- eller utredningsprogrammet skal legge rammene for utredningsprosessen, og er derfor veldig viktig. KU-forskriftens krav om at innhold og omfang av konsekvensutredningen skal tilpasses den enkelte planen eller tiltaket (se § 17) er avhengig av et konkret, målrettet og detaljert nok plan- eller utredningsprogram. Det skal også legges til rette for medvirkning i denne viktige fasen.

Planprogrammet eller melding med forslag til utredningsprogram skal gjøre rede for formålet med arbeidet, prosessen med frister og deltakere, opplegget for medvirkning, spesielt i forhold til grupper som antas å bli særlig berørt, hvilke alternativer som vil bli vurdert og behovet for utredninger.

Avklar så tidlig som mulig om planen eller tiltaket kan få virkninger i andre land skal Miljødirektoratet varsles. Les mer om planer og tiltak med virkninger i andre land (Espoo-konvensjonen) her ([link](#)).

1.2.2 Når er det krav om planprogram eller melding med utredningsprogram?

I henhold til KU-forskriften § 6 er det krav om planprogram eller melding med utredningsprogram for:

- kommuneplanens arealdel når den fastsetter rammer for tiltak i vedlegg I og II
- regionale planer, kommunedelplaner og områdereguleringer når de fastsetter rammer for tiltak i vedlegg I og II
- reguleringsplaner for tiltak i vedlegg I
- tiltak i vedlegg I som behandles etter andre lover enn plan- og bygningsloven

Det er forslagsstiller som utarbeider forslag til planprogram eller melding med utredningsprogram. Veiledning i utarbeidelse av og krav til innhold i planprogram finnes i håndbokas kapittel 1 om plan- og utredningsprogram ([link](#)).

1.2.3 Når er det ikke krav om planprogram eller melding med utredningsprogram?

Det er ikke krav om planprogram for reguleringsplaner eller tiltak som er listet opp i forskriftens vedlegg II.

Det er heller ikke krav om melding for:

- tiltak i vedlegg II som behandles etter energi-, vannressurs- eller vassdragsreguleringsloven,
- og planer og programmer etter andre lover som fastsetter rammer for tiltak i vedlegg I og II og som vedtas av et departement ([link](#)).

Selv om det ikke er krav om planprogram eller melding med utredningsprogram, gjelder alle øvrige krav i KU-forskriften. Dette inkluderer krav til prosess og metodikk i konsekvensutredningen. Se kapittel 2 for veiledning om innhold og metodikk for konsekvensutredninger for klima- og miljøtema.

For planer etter plan- og bygningsloven som skal konsekvensutredes, men ikke har krav om planprogram, er det viktig at varselet om oppstart av planarbeidet beskriver tydelig hva som utløste krav om konsekvensutredning, hvilke temaer som skal utredes, og hvilken metodikk som skal benyttes. For klima- og miljøtemaene skal det vises til metodikk i M-1941.

Tydelig omtale av temaer som skal konsekvensutredes i oppstartsvarelet gjør det enklere for høringspartene å gi relevante høringsinnspill tidlig og kan bidra til en mer forutsigbar planprosess.

For tiltak etter annet lowerk anbefaler vi at forslagsstiller tar kontakt med ansvarlig myndighet så tidlig som mulig i prosessen. Dette er viktig for å avklare rammer for arbeidet og krav og forventninger til konsekvensutredningen.

1.2.4 Behandle planprogram eller melding med utredningsprogram

Ansvarlig myndighet skal:

- vurdere om plan eller tiltak krever konsekvensutredning
- behandle plan- og utredningsprogram
- sende plan- og utredningsprogram på høring i de tilfeller hvor forslagsstiller selv ikke gjør det
- fastsette plan- eller utredningsprogram

Forslag til planprogram eller melding med forslag til utredningsprogram skal sendes på høring til berørte myndigheter og interesseorganisasjoner. Dette står i § 15.

Se mer informasjon om høringsprosessen i bl.a. Kommunal- og distriktsdepartementet sin veileder om konsekvensutredninger: [Konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no).

Berørte eller interesserte parter kan komme med synspunkter på hvilke forhold som bør utredes og bidra med kunnskap til konsekvensutredningen.

Berørte regionale eller statlige myndigheter skal i sin høringsuttalelse si fra dersom de mener at planen eller tiltaket kan komme i konflikt med nasjonale eller viktige regionale hensyn innenfor deres ansvarsområde (se § 15). Dette skal sikre at viktige hensyn blir avklart så tidlig som mulig.

Ivareta klima- og miljøhensyn i plan- og utredningsprogram

Statsforvalteren er ansvarlig for å ivareta nasjonale og vesentlig regionale hensyn knyttet til klima- og miljø. Fylkeskommunen har ansvar for at hensynet til kulturmiljø er ivaretatt. Dette innebærer at disse partene må kontrollere:

- om planen eller tiltaket kan komme i konflikt med nasjonale eller viktige regionale hensyn innenfor deres ansvarsområde. Regionale og nasjonalt viktige hensyn på miljøområdet er beskrevet i [rundskriv T-2/16](#).
- om kunnskapsgrunnlaget er godt nok, eller om det er behov for å innhente ny kunnskap om klima- og miljøtema, og det ikke går frem av planprogrammet at dette skal gjøres
- om det er satt krav til omfanget av, og tidspunkt for, feltarbeid/registreringer for innhenting av ny kunnskap. Se kapittel 2 for krav til feltarbeid og tidspunkt.
- om programmet peker på og begrunner de mest relevante klima- og miljøforholdene som skal utredes (relevans), og ikke bare har en generell liste over mulige utredningstema
- om programmet stiller krav til fagkyndige utredere og bruk av anerkjent metodikk

Dersom planforslaget kan komme i konflikt med viktige klima- og miljøtema, og dersom det er behov for mer kunnskap om klima- og miljøtema, skal dette skal framgå av uttalelsen til forslaget til planprogram.

Forslagsstiller eller ansvarlig myndighet skal justere planprogrammet eller melding med utredningsprogram etter innspillene fra høringen. Justeringer av programmene skal skje før de fastsettes av ansvarlig myndighet. Dersom høringsinnspillene viser at planen eller tiltaket kommer i konflikt med vesentlige interesser, kan forslagsstiller eller ansvarlig myndighet vurdere om planen eller tiltaket er så konfliktfylt at saken bør avsluttes.

1.3 Utarbeide konsekvensutredning: Krav til innhold

Kapittel 5 i KU-forskriften setter krav til innholdet i en konsekvensutredning. Her står det blant annet at Utredninger og feltundersøkelser skal følge anerkjent metodikk og utføres av personer med relevant faglig kompetanse.

KU-forskriftens krav til innhold i en konsekvensutredning er ivaretatt i del 2 av denne håndboka, som gir anerkjent metodikk for utredning av klima og miljøtemaene.

Her er det informasjon om hvordan klima- og miljøtemaene skal kartlegges, og hvordan man skal vurdere påvirkning og konsekvens.

1.4 Behandle plan eller tiltak og sende på høring

Forslagsstiller skal utarbeide og sende planforslag eller søknad med konsekvensutredning til ansvarlig myndighet.

1.4.1 Krav til ansvarlig myndighet før høring av konsekvensutredning

Ansvarlig myndighet skal motta planforslag eller søknad med konsekvensutredning. Deretter skal ansvarlig myndighet behandle planforslaget eller søknaden. Dette innebærer blant annet at ansvarlig myndighet skal:

- vurdere om konsekvensutredningen tilfredsstillende oppfyller kravene i forskriften. Dersom utredningene er gjennomført i henhold til metodikken i beskrevet i del 2 i denne håndboka, skal i utgangspunktet kravene til innhold i en konsekvensutredning (som beskrevet i kapittel 5 i KU-forskriften) i utgangspunktet være tilfredsstillende.
- sjekke om utredningen er gjennomført i henhold til fastsatt plan- eller utredningsprogram
- se på oppstartsmøtereferat og oppstartsvarelet dersom planen eller søknaden ikke har plan- eller utredningsprogram
- sjekke om utredningen er gjennomført av fagkyndige utredere, og med bruk av anerkjent metodikk
- vurdere om kunnskapsgrunnlaget er godt nok, eller om det er behov for å innhente mer kunnskap. Se eget punkt i kapittel 1.2.4 om hva som spesielt bør sjekkes for å sikre tilstrekkelig hensyn til klima- og miljø.
- vurdere om det er behov for tilleggsutredninger eller ytterligere dokumentasjon. Dette vil også bli vurdert av høringspartene, og en eventuell beslutning om å pålegge tilleggsutredninger kan avventes til etter høringsrunden.
- vurdere om planen eller tiltaket kan få virkninger i andre land. I så fall skal Miljødirektoratet varsles. Les mer om planer og tiltak med virkninger i andre land (Espoo-konvensjonen) [her \(link\)](#).
- stille krav for å unngå, begrense, istandsette og om mulig kompensere vesentlige virkninger for miljø og samfunn, og om nødvendig stille krav om overvåking. Se kapittel under for mer veiledning. Krav om slike avbøtende tiltak bør stå i bestemmelser eller fremgå av saksfremlegg.
- sende planforslag eller søknad med konsekvensutredning på høring.

Ansvarlig myndighet eller forslagsstiller skal sende planforslag eller søknad om tiltak med konsekvensutredning på høring til berørte myndigheter, parter og interesseorganisasjoner og legge dokumentene ut til offentlig ettersyn. Det skal settes en rimelig frist for høringsuttalelser. Fristen skal være minst seks uker. Dette går frem av KU-forskriften § 25.

Regler for høring og behandling av planforslag eller søknad med konsekvensutredning framgår av kapittel 6 i KU-forskriften, og plan- og bygningslovens regler.

Sikre gjennomføring av avbøtende tiltak og overvåkningsordninger

Ansvarlig myndighet skal stille vilkår for å unngå, begrense, istandsette og om mulig kompensere vesentlige virkninger for miljø og samfunn.

Der det er nødvendig kan det også stilles krav om overvåking av vesentlige negative virkninger av planen eller tiltaket for miljø og samfunn. Når det stilles krav om overvåking skal ansvarlig myndighet fastsette fremgangsmåte, varighet og omfang av overvåkingen. Det står i KU-forskriften § 29.

Ansvarlig myndighet bør selv vurdere behovet for slike avbøtende tiltak eller overvåkningsordninger før planen eller søknaden sendes på høring. Krav om avbøtende tiltak og overvåking bør stå i bestemmelser eller komme frem av saksfremlegg. Slike krav blir også vurdert av høringspartene, som eventuelt kan kreve enda flere avbøtende tiltak, eller bedre bestemmelser og vilkår før sluttbehandling av saken.

Følgende forhold må være sikret gjennom planbestemmelser eller vilkår:

- hvilke grenseverdier eller andre miljøkvaliteter som skal tilfredsstilles
- hvilke forebyggende, avbøtende og kompenserende tiltak som skal gjennomføres
- tidspunkt for når tiltakene skal være gjennomført (rekkefølgebestemmelser)
- fremgangsmåte, varighet og omfang av en eventuell miljøovervåking

Ansvarlig myndighet skal påse at forslagsstiller overholder bestemmelser eller vilkår ved gjennomføring av planen eller tiltaket. Bestemmelsene må derfor være formulert slik at de gir mulighet for oppfølging og kontroll.

1.4.2 Høringsparter: Vurdere om klima- og miljøtema er tilstrekkelig ivaretatt

Miljømyndighetene har et spesielt ansvar for å påse at konsekvensene for klima- og miljø er tilstrekkelig utredet. Med miljømyndighetene menes Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Statsforvalteren, fylkeskommunen og Sametinget.

- Statsforvalteren og fylkeskommunen er høringsparter i alle plansaker.
- Sametinget er høringspart i saker som berører samiske interesser.
- Miljødirektoratet og Riksantikvaren er høringsparter i saker hvor miljømyndigheten ikke er delegert til Statsforvalter og fylkeskommunen.

Hvordan sikre klima- og miljøhensyn i ved høring av konsekvensutredninger

Ved gjennomgang av planforslag eller søknad med konsekvensutredning, bør følgende punkter sjekkes ut for å sikre at klima- og miljøtemaene er tilstrekkelig ivaretatt:

- Sjekk om utredningene gjort i henhold til det plan- eller utredningsprogrammet
- Kontroller om utredningen er gjennomført av personer med relevant fagkompetanse og i henhold til anerkjent metodikk. Se håndbokens del 2 for krav til fagkompetanse og metodikk for det enkelte fagtema.
- Kontroller om, når, og i hvilket omfang det er gjennomført feltundersøkelser, kartlegging eller befaring der det er nødvendig, og/eller hvor det er satt krav om dette i planprogrammet. Se håndbokens del 2 for krav til kartleggingsmetodikk.
- Sjekk hvilke avbøtende tiltak som er foreslått i fagutredningene. Det skal fremgå av konsekvensutredningen hvilke tiltak som er vurdert, og hvilke tiltak som er eventuelt er forutsatt gjennomført. Se veiledning om dette i fagkapitlene i del 2 av håndboka. På bakgrunn av vurderingen i fagutredningen må ansvarlig myndighet avgjøre hvilke av disse tiltakene som må gjennomføres.
- Sjekk om det er foreslått overvåkningsordninger i fagutredningen. Vurder om det bør settes krav til overvåkningsordninger i bestemmelsene. Se punkt over om å sette krav om overvåkningsordninger i bestemmelser eller vilkår.

Miljømyndighetene skal også gjøre en faglig vurdering av konsekvensutredningene for klima- og miljøtemaene, og vurdere om kunnskapsgrunnlaget er godt nok, samt om planen vil medføre vesentlige konsekvenser for klima- og miljøtemaene.

Dersom planen eller tiltaket kan gi vesentlige negative konsekvenser for klima- og miljøtema av nasjonal eller vesentlig regional betydning, kan miljømyndighetene fremme innsigelse til planen. Se rundskriv [T-2/16 om Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis](#).

Miljømyndighetene skal også påse at det er tatt inn bestemmelser i planen som sikrer at nødvendige forebyggende, avbøtende eller kompensierende tiltak blir gjennomført. For å sikre at nødvendige tiltak blir gjennomført må det settes krav i bestemmelsene om at tiltakene skal gjennomføres. Manglende bestemmelser i planen kan gi grunnlag for innsigelse.

1.4.3 Sluttbehandling av saken

Ansvarlig myndighet skal, på bakgrunn av høringen og egne vurderinger, ta stilling til om konsekvensutredningen tilfredsstillende kravene til innhold i konsekvensutredningen, som beskrevet i kapittel 5 i KU-forskriften.

Ansvarlig myndighet skal ved behandlingen av planen eller tiltaket:

- vurdere høringsmerknadene, og ta tilbørlig hensyn til konsekvensutredningen og innkomne høringsuttalelser.

- vurdere om det er behov for tilleggsutredninger eller ytterligere dokumentasjon. Se mer veiledning under.
- stille nye, eller justere planbestemmelser eller vilkår som setter krav om gjennomføring av tiltak for å unngå, begrense, istandsette og om mulig kompensere vesentlige virkninger for miljø og samfunn. Se kapittel over for mer informasjon om avbøtende tiltak.
- stille krav om overvåking av vesentlige negative virkninger av planen eller tiltaket for miljø og samfunn, der dette er nødvendig. Se kapittel over for mer informasjon om overvåkningsordninger.

I saksfremlegget eller innstillingen til vedtak skal egenskapene ved planen eller tiltaket beskrives. Det skal og gjøres rede for hvilke vesentlige virkninger planen eller tiltaket vil medføre for miljø og samfunn. Det skal fremgå hvordan høringsuttalelsene er vurdert og hvilken vekt de er tillagt. Dette går frem av KU-forskriften § 29.

Tilleggsutredninger

Ansvarlig myndighet skal også vurdere om det er behov for tilleggsutredninger eller ytterligere dokumentasjon. I mange tilfeller kan det komme krav om tilleggsutredninger fra høringspartene. Høringspartene har imidlertid ikke myndighet til å pålegge tilleggsutredninger. Det er opp til ansvarlig myndighet å avgjøre om det er behov for tilleggsutredninger og eventuelt stille krav om utarbeiding eller gjennomføring av slike.

Hvis det er behov for tilleggsutredninger skal disse sendes på høring til dem som har gitt høringsuttalelser til planforslaget eller søknaden, samt eventuelt andre myndigheter som blir berørt. Fristen for å gi høringsuttalelser til tilleggsutredningen skal ikke være kortere enn to uker. Dette går frem av KU-forskriften § 27.

1.5 Offentliggjøring av vedtaket

Når ansvarlig myndighet har truffet vedtak i saken, skal det gjøres kjent for offentligheten og berørte myndigheter. Dokumentene skal være elektronisk tilgjengelige på nett, så langt noe annet ikke følger av eller i medhold av lov. Dette går frem av KU-forskriften § 30.

Planvedtak skal kunngjøres i samsvar med plan- og bygningsloven § 8-4, § 11-15 og § 12-12.